

14. Triangulerande samtal - en modell att samtala med barn och föräldrar

Kunskapsdokumentets innehåll

Kunskapsdokumentet innehåller en beskrivning av triangulerande samtal med barn inom ramen för samarbetssamtal. Inledningsvis ges en kort beskrivning av samtalets grundform och syfte kopplat till sammanhanget samarbetssamtal. Därefter finns en allmän introduktion om vad triangulerande samtal är och hur de praktiseras, det vill säga att det innehåller viktiga metodiska aspekter. Formen är framtagen av Haldor Øvreeide och Reidun Hafstad under deras långvariga arbete med att utveckla och praktisera mer relationsorienterade samtalsformer med barn.¹ Samtalsformen är inte baserad på forskning om metodens effekt. Det finns alltså inga empiriska bevis för att den är mer eller mindre effektiv än någon annan samtalsform.²

Kunskapsdokumentet bygger också på erfarenheter från Haldor Øvreeide och Eva Redemos mångåriga arbete med handledning och utbildningar av yrkesverksamma inom psykosocialt arbete. Genom analyser av deltagares videoinspelade samtal med föräldrar och barn som befunnit sig i olika svåra livssituationer har metodiken kring samtalsformen triangulerande samtal vidareutvecklats.

Till kunskapsdokumentet finns en bilaga med en vinjett som beskriver inledningen på ett fiktivt samarbetssamtal där formen är ett triangulerande samtal.

Barns delaktighet i sammanhanget samarbetssamtal

I januari 2020 blev FN:s konvention om barns rättigheter (barnkonventionen), efter att tidigare ha inkorporerats i svensk lagstiftning, en egen lag.³ Därmed har barn rätt till information, rätt att bli hörda och rätt att vara delaktiga i ärenden som rör dem.⁴ Samtidigt är det viktigt att beakta att delaktighetsperspektivet måste förenas, vägas och prövas mot omsorgsperspektivet, det vill säga barnets omsorgspersoner även fortsättningsvis behöver ha ett övergripande ansvar för barnets omsorg och behov.⁵

Det har under många år funnits en osäkerhet hos såväl föräldrar som professionella kring om, när och hur barn ska vara delaktiga vid samarbetssamtal. Det har förts fram farhågor kring att barn hamnar i lojalitetskonflikter, att barn blir indragna i vuxenkonflikter, att de får för stort ansvar, och att det dras

¹ Hafstad/Øvreeide (2013)

² Øvreeide (2021)

³ Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

⁴ Se Kunskapsdokumentet om Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals.

⁵ Eriksson och Näsman, (2011).

igång processer som inte är till barnets bästa. Detta är olika perspektiv som påverkat osäkerheten kring hur barn bör involveras och vara delaktiga i samarbetssamtal.⁶

Intentionen att hålla barn utanför föräldrars svårigheter i samarbetet motiveras ofta som omsorg om barnen, inte så sällan med hänvisning till det gamla ordspråket, "det barn inte vet har dom inte ont av". Samtidigt visar forskning att barn behöver information om det som händer i deras liv, de behöver få tillgång till vuxnas perspektiv på situationen, de har inte alltid kognitiva förutsättningar att förstå vad som sker.⁷

Barn behöver få information om vad deras föräldrar tänker/känner och vill i samarbetet kring barnen, för att på ett tryggt sätt själva hitta fram till vad de tänker/känner och vill.

Barn som lever i relationella konflikter, befinner sig både formellt och psykologiskt i en otydlig situation, ibland med bristande omsorg men alltid med ett beroende till föräldrarna.

De känslomässiga relationella spänningar och beroendeställningen påverkar i hög grad barnets möjligheter att uttrycka en önskan som tydligt baseras sig på barnets egna behov och känslor.⁸

Genom att använda samtalsformen triangulerande samtal, där barnet och en eller båda föräldrarna deltar tillsammans beaktas såväl barnets rätt till information som barnets möjlighet att uttrycka sina tankar och känslor på ett sätt som tar hänsyn till barnets situation samtidigt som föräldrars övergripande ansvar för barnets behov tydliggörs.⁹

Triangulerande samtal

Haldor Øvreeide har beskrivit triangulerande samtal som en hybrid mellan ett individuellt samtal med barn, ett vägledande föräldrasamtal och ett systemiskt orienterat samtal.¹⁰ Samtalets grundform är att barn och föräldrar är tillsammans med en samtalsledare och samtalar om viktiga teman i barnets liv.¹¹ Tanken är att det samtalet ska möjliggöra en gemensam erfarenhet mellan barn och deras viktiga vuxna om något som det kan vara svårt att prata om, svårt att vara öppna kring.

Ett viktigt syfte är att barnet får stöd att autentiskt kunna beskriva sina upplevelser, erfarenheter och tankar kring temat, bland annat genom att samtalsledaren ger barnet dialogiskt stöd att uttrycka sig (se nedan under dialogprinciper). Föräldrar kan med sin närvaro utgöra ett stöd genom att ge barnet information som är relevant i situationen och ge barnet tillåtelse att prata öppet. Samtalsledaren kan med sin kunskap föra in viktiga perspektiv på händelser och sammanhanget, vilket kan ge stöd och bekräftelse till såväl barnet som föräldern.¹²

Ett gemensamt delande av svåra teman kan många gånger vara känsligt och utmanande, tillit och trygghet är avgörande för att barn ska kunna uttrycka sig autentiskt utan att komma i kläm i sina viktiga relationer.¹³

Ett gemensamt fokus på temat och delandet av barnets upplevelser och erfarenheter kan ge barnet medupplevelse, vilket är en förutsättning för psykisk utveckling. Samtidigt ger det föräldern möjlighet att få en mer nyanserad bild av barnet och barnets behov, det vill säga föräldern får stöd och hjälp att se barnet på ett nytt sätt, att se "det inre barnet".

Formen triangulerande samtal kan användas vid såväl utredande, informationsgivande, stödjande och bearbetande samtal. Samtalsformen är användbar så länge det inte handlar om avtäckande samtal, det vill säga samtal med syfte att bedöma barns behov av skydd, när det till exempel finns misstankar om

⁶ Redemo (1995-2021) erfarenhet från handledning med familjerättssekreterare.

⁷ Socialstyrelsen (2013), Øvreeide (2010)

⁸ Øvreeide (2010), Redemo (1995-2021) erfarenheter från handledning med familjerättssekreterare.

⁹ Øvreeide (2010)

¹⁰ Øvreeide (2010)

¹⁰ Hafstad/Øvreeide (2013)

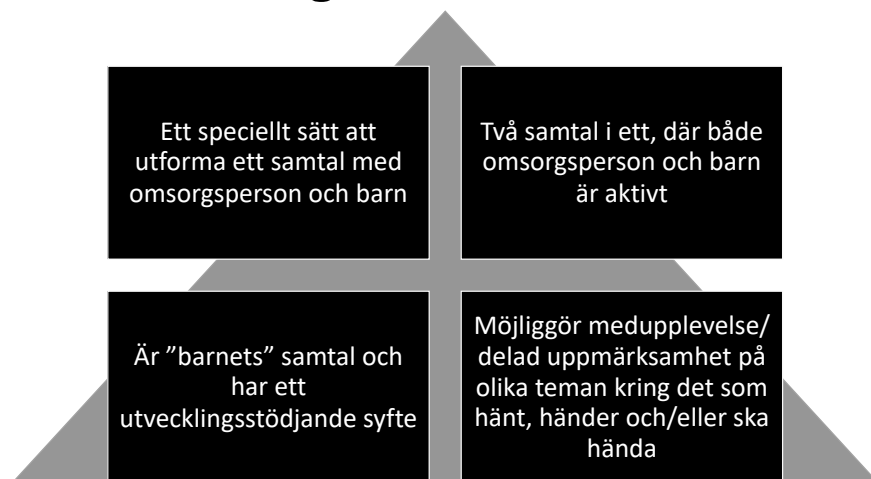
¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

¹³ Øvreeide (2010)

att barnet är utsatt för våld eller andra övergrepp från en förälder eller närstående. Då är det olämpligt att såväl föräldrar som närstående är närvarande vid samtalet med barnet.¹⁴

Triangulerande samtal

Figur framtagen av Haldor Øvreeide /Eva Redemo

Barn i kläm mellan stridande föräldrar

Ramen och metodiken i triangulerande samtal bidrar till att öka barns trygghet och har ett tydligt fokus på omhändertagande av barnet i själva samtalssituationen vilket är angeläget när barnet deltar vid samarbetssamtal.

Vårdnadskonflikter och samarbetssvårigheter mellan barnets viktiga vuxna är en typ av situation där barns möjlighet att vara öppna med sina tankar och frågor många gånger är begränsade. Deras relationella beroende till föräldrarna påverkar vad de upplever att de kan prata om, vad de upplever att de kan säga utan att riskera att bli avvisade från en eller båda föräldrarna.¹⁵

Föräldrar i vårdnadskonflikter och vid samarbetssvårigheter har ofta fullt upp med sig själva och sina egna behov och känslor, vilket påverkar deras förmåga till mentalisering,¹⁶ det vill säga till att se barnet och dess behov.

Inte så sällan tar barn ett stort ansvar för föräldrars mående, vilket kan visa sig genom att de inte tar upp teman som de upplever att föräldrar inte vill prata om och att de låter bli att ställa de frågor som de skulle behöva få de vuxnas svar på. Konsekvensen för barn blir att de hamnar i situationer med brist på information och brist på medupplevelse, de saknar ett delat engagemang kring sina erfarenheter och upplevelser med sina föräldrar. Dialogen mellan föräldrar och barn om svåra teman minskar eller upphör helt och barn blir då ensamma när det gäller att hantera och förstå situationen.¹⁷

¹⁴ Øvreeide (2010)

¹⁵ Redemo (1995-2021) erfarenheter från handledning med familjerättssekreterare.

¹⁶ Mentalisering handlar om att kunna föreställa sig att andra människor har avsikter och föreställningar, och att kunna leva sig in i och förstå en annan människas tanke och känslvärld.

¹⁷ Redemo (1995-2021) erfarenheter från handledning med familjerättssekreterare.

Omsorgstriaden

Innan syftet med att använda triangulerande samtal vid samarbetssamtal beskrivs mer specifikt förklaras nedan begreppet omsorgstriaden.¹⁸

Omsorgstriaden visar på nödvändigheten av att analysera det egna agerandet i samtal med barn och föräldrar. Valet av metoder kommer att få betydelse för i vilken utsträckning samtalsledaren bidrar till att försvaga eller förstärka föräldrars förmåga att agera utvecklingsstödjande i relation till sitt barn, och i vilken utsträckning metoden bidrar till att öka eller minska föräldrarnas förmåga att placera sig i en ansvarstagande position i relation till barnet.¹⁹

Föräldrarna är barnets centrala omsorgsgivare och kvaliteten i relationen föräldrar – barn är helt avgörande för barnets utveckling. Samtidigt finns relationen i ett sammanhang, i ett nätverk av såväl privata som professionella personer, och dessa "vi-andra positioner" kommer på olika sätt påverka omsorgsrelationen. Det innebär att samtalsledaren med sitt agerande kan förstärka alternativt försvaga trygghet och tillit i relationen mellan barn och föräldrar.²⁰

När föräldrar är närvarande i samtal med barn blir det möjligt för barnet att se sin förälder som någon som kan och vill ta ansvar för barnet. Föräldern lyfts fram som en resurs i barnets liv, samtidigt som föräldern görs ansvarig och får mandat att agera som omsorgsperson. En viktig bas för barns trygghet är upplevelsen av att föräldrar eller andra omsorgspersoner har ett överordnat och informerat perspektiv på barnets situation. Barns medupplevelse med sina omsorgspersoner har en annan utvecklings-stödjande kvalitet än medupplevelse med professionella.²¹

Systemteoretiskt perspektiv

Det finns många olika teorier som är användbara i det psykosociala arbetet men i det triangulerande samtalet utgör det systemteoretiska perspektivet en grundläggande bas. Det som skiljer det systemiska perspektivet från andra perspektiv och teorier är sammanhangets betydelse.²²

Barnets förståelse av världen och det som sker i deras liv skapas i ett sammanhang där barnets viktiga vuxna bidrar. Meningsskapandet har alltid en relationell prägel det vill säga tolkningen av det barn är med om skapas i barnets dialog med sina föräldrar eller andra omsorgspersoner. Dessa så kallade omsorgsrelationer präglas av såväl barns beroende till omsorgspersonen som omsorgspersonens makt och ansvar.

Professionella som möter barn i olika sammanhang ger ofta uttryck för att vilja ta del av barns opåverkade röst, samtidigt vet vi att barn är relationella varelser, som inte lever i ett vakuum. Barn har ingen opåverkad röst.

Barns relationella beroende och tillhörighet gör att barn säger/gör det dom kan göra utifrån hur de uppfattar situationen. Barn agerar strategiskt utifrån vad de tror kan ge dem mest närhet, de vill inte riskera avvísning i sina närmaste relationer, relationer som de inte kan välja eller välja bort.²³

Anpassning är en av barns viktigaste överlevnadsstrategier. Barn sågar inte av den gren de sitter på, det finns en logik i deras beteende. Det ställer oss inför etiska överväganden när vi samtalar med barn i professionella sammanhang.²⁴

¹⁸ Hafstad/Øvreeide (2013)

¹⁹ Ibid

²⁰ Ibid

²¹ Øvreeide /Redemo (1995-2021) erfarenheter från utbildningar i Samtal med barn.

²² Hårtveit/Jensen (2012)

²³ Øvreeide (2010)

²⁴ Øvreeide /Redemo (1995-2021) erfarenheter från utbildningar i Samtal med barn.

Enskilda samtal kontra triangulerande samtal

Socialtjänsten har en lång tradition av att föra så kallade enskilda samtal med barn, det vill säga samtal där barnets föräldrar inte är närvarande. Samtalet följs ofta upp med ett föräldrasamtal där samtalsledaren återger en sammanfattning av samtalet med barnet, det vill säga förmedlar innehållet av det barnet berättat. De enskilda samtalen motiveras ofta av en intention att barnet ska få komma till tals opåverkat, det vill säga utan påverkan från föräldrar eller nätverk.²⁵

Men barnets viktiga vuxna/föräldrar kommer påverka barnet oavsett om de är i rummet eller inte. Haldor Øvreeide pratar om omsorgspersoner/föräldrar som det tredje ansiktet och han pekar på det självklara faktum att de finns närvarande i barnets huvud oavsett om de deltar fysiskt eller inte. När det tredje ansiktet, det vill säga föräldern, deltar i dialogen med barnet kan samtalsledaren föra en dialog med föräldern om för barnet relevanta frågor/teman. Barnet får då den information de behöver om situationen för att kunna uttrycka sig så autentiskt som möjligt. Genom samtalsledarens frågor till föräldern kan barnet få föräldrarnas tillåtelse att uttrycka sig öppet om temat.²⁶

Vid samtal med barn i samarbetsamtal liksom vid andra samtal med barn inom socialtjänsten krävs dubbla fokus, dels fokus på samtalets syfte men också fokus på samtalets eventuella konsekvenser. Enskilda samtal riskerar att försvaga barns relation till sina viktiga vuxna, de riskerar att öka osäkerhet och otrygghet i deras viktiga omsorgsrelation, dvs relationen till föräldrarna.²⁷

Socialstyrelsen skrev tidigare i sin bok *Samtal med barn* (2005):

*"Samtalsledaren måste se till att inte genom skickligt ställda frågor få barn att säga mer än dom vill. Man får inte utforska svåra områden på ett sätt som gör att barnet efteråt kan komma att ångra vad det har berättat."*²⁸

Genom att barn och föräldrar närvarar tillsammans i samtalet ökar vi förutsättningarna för att skapa trygghet och tillit i såväl samtalet som i relationen mellan barn och föräldrar.

Skillnaden mellan ett enskilt samtal och ett triangulerande samtal är att de personer som barnet behöver få dela sina betydelsefulla känslor och tankar med finns närvarande och kan därmed bli berörda och få en känslomässig förståelse för barnet i stunden i det levda ögonblicket det vill säga under samtalet. Detta gemensamma delande, medupplevelsen ökar föräldrars förmåga att se barnet och barnets behov, och att inta en ansvarstagande position i relation till barnet. Förutom att triangulerande samtal möjliggör för föräldrar att se och uppleva barnets behov kan barnet se och uppleva föräldrars resurser och omsorg vilket bidrar till att förstärka och öka tryggheten i omsorgsrelationen. I triangulerande samtal får föräldern en möjlighet att ge relevant information och rätta till eventuella missuppfattningar och ge barnet tillåtelse och stöd att prata om det svåra temat.²⁹

Det innebär också som nämndes tidigare i texten att föräldern får del av barnets berättelse i det levda ögonblicket. De får i stunden en mer nyanserad bild av barnet och barnets behov, något som möjliggör en annan emotionell påverkan än när föräldrar får barnets röst silad och berättad av professionella.³⁰

Triangulerande samtal möjliggör:

- att barnet får bekräftelse av omsorgsperson och ett godkännande att prata om svåra saker,
- att omsorgspersonen kan ge barnet viktig information och reda ut eventuella missuppfattningar,
- att omsorgspersonen kan få en vidgad/förändrad syn på barnet och barnets behov,
- att omsorgspersonen motiveras till att inta en mer ansvarsfull position i relation till barnet,
- att barnet får medupplevelse - delad uppmärksamhet kring temat, det som hänt, händer eller ska hända

²⁵ Redemo (1990/2021) Utbildning och handledning med yrkesverksamma inom socialtjänsten.

²⁶ Øvreeide (2010)

²⁷ Redemo (1995-2021) erfarenheter från handledning med familjerättssekreterare.

²⁸ Socialstyrelsen (2004)

²⁹ Øvreeide, (2021) Samtaler med barn – et triadisk prosjekt.

³⁰ Øvreeide/Redemo (1995-2021) erfarenheter från utbildning i samtal med barn.

- att barnet får utvecklingsstöd.³¹

Viktigt att det är barnets samtal och syftet är att barnet ska få med sig något, dvs det ska ha ett utvecklingsstödande syfte.

Vad handlar triangulerade samtal om

När barn ska närvara vid samarbetsamtal kan det genomföras med båda föräldrarna närvarande samtidigt, men ibland kan det vara bättre att inleda med två samtal, det vill säga barnet deltar med en förälder i taget för att på så sätt minska barnets stress och utsatthet. Detta måste avgöras från fall till fall och beror dels på konflikterns omfattning men framförallt på föräldrars förmåga att se till barnets behov under samarbetsamtalet.

Att ha ett förberedande samtal med föräldrar inför att barnet ska delta kan många gånger öka förutsättningarna för att samtalet ska bli utvecklingsstödande för barnet. Som samtalsledare är det viktigt att föra in frågan om barnets delaktighet relativt snart i samarbetsamtalsprocessen, att inte låta det gå för många samtal innan barnet deltar.

Genom barnets delaktighet och närvaro kan det ges information om vad som hänt, händer och ska hända och samtidigt få stöd att uttrycka sig om sin situation. Genom delaktighet ökas barns, välmående och deras känsla av sammanhang (KASAM). Samtidigt får föräldern hjälp att inta en ansvarig omsorgsposition.³²

Hur ofta och hur många gånger barn ska delta i samtalen behöver vara en närvarande fråga under hela samarbetsamtalsprocessen och motiveras av barnets behov.

Det kan handla om att olika situationer där föräldrar eller samtalsledare ser behov av till exempel:

- **Förmedla information**
skap en gemensam info/förståelse av situationen
- **Utveckla åsikter och ömsesidig förståelse**
gemensamt undersöka teman...medupplevelse

Samtalsledaren bör redan inledningsvis göra en överenskommelse med föräldrar om att ha ett triangulerande samtal i samband med avslutet, detta för att barnets rätt till information och delaktighet beaktas.³³

Förhållningssättet i triangulerande samtal beskrivs bäst som två samtal i ett, det vill säga det är två dialoger som sker parallellt, en dialog mellan samtalsledaren och en förälder och en dialog mellan samtalsledaren och barnet. Både barn och förälder är aktiva, men det betyder inte att båda pratar lika mycket. Barnet kan ibland vara helt tysta men samtidigt i hög grad delaktiga med ett aktivt lyssnande.³⁴

Det speciella med triangulerande samtal är att metoden har ett tydligt fokus på den individuella dialogen. Barn och föräldrar är både dialogpartners och observatörer till samtalsledarens individuellt organiserade dialog med den andre. Det kan uttryckas som att de indirekt blir informanter till varandra. När barn får observera en respektfull och engagerad dialog mellan samtalsledaren och en förälder kring situation och temat får det betydelse för barnets motivation och intresse. Genom föräldrars tillit till samtalsledaren kan hen skapa ett tryggare rum för barnet att uttrycka sig i. När föräldrar får observera samtalsledarens dialog med barnet kan det öka föräldrarnas förståelse för barnets behov. En central poäng i triangulerande samtal är att barnet emotionellt och behovsmässigt får beröra och påverka framförallt föräldrarna men också samtalsledaren. Det kan ge så väl motivation som precision i föräldrarnas utvecklingsstöd. Föräldrarna kan till exempel ge barnet information som det behöver, en information som oftast bara föräldrarna har och de kan rätta till eventuella missuppfattningar som de hör att barnet har. Föräldrarna blir inte bara ett vittne till dialogen mellan barn och samtalsledaren, de blir ett subjekt som måste förhålla sig till det som är relevant för deras omsorgsansvar för barnet.³⁵

³¹ Ibid.

³² Redemo (1995-2021) erfarenheter från handledning med familjerättssekreterare.

³³ Øvreeide/Redemo (1995-2021) erfarenhet från utbildning i samtal med barn.

³⁴ Øvreeide (2021)

³⁵ Ibid

Metod vid triangulerande samtal

Samtalsledaren bör inleda med föräldrarna och ge dem en dialogisk erfarenhet som möjliggör tillit och trygghet i relationen. Barnets relationella beroende gör att föräldrarnas tillit till samtalsledaren blir avgörande för att barnet ska få trygghet och frihet att prata så öppet som möjligt. Vi behöver så tidigt som möjligt bekräfta den viktiga omsorgsposition som föräldern har i relation till barnet och låta barnet "se" det.

Nedan följer några exempel på detta:

Samtalsledare: *"Jag vet att ni föräldrar har varit måna om att inte dra in Pelle i er konflikt.....berätta?"*

Samtalsledare: *"Jag vet att du som mamma är mån om att Pelle inte ska känna sig pressad att välja mellan pappa och dig.....så vad tror du mamma är viktigt att Pelle får veta nu?"*

Samtalsledare: *"Vad skulle du som mamma önska att Pelle får med sig idag, vilka frågor tror du att han behöver svar på från er föräldrar?"*

Genom att samtalsledaren redan tidigt i samtalet visa på ansvarsförhållandena, är det lättare att ha det som en ram för det fortsatta samtalet, vilket kan vara helt avgörande för barnets önskan och tillit till att våga delta i samtalet. Under hela samtalet behöver samtalsledaren försöka hålla relationen och tryggheten till föräldern så optimal som möjligt utan att ge avkall på öppenhet kring de teman som är viktiga för barnet.³⁶

När barn deltar i samarbetsamtal finns det ofta fler syften och fokus att beakta, det handlar bland annat om att ge barn information om hur föräldrarna ser på situationen, på samarbetet och på barnets behov, att ge barnet stöd att reagera på det föräldrarna förmedlar/informerar om och att ge barnet stöd att få dela sina erfarenheter och upplevelser.³⁷

Allt metodiskt arbete måste knytas till samtalets syfte och våra metoder måste tjäna detta syfte.

Nedan följer en beskrivning av viktiga metodiska aspekter:³⁸

Inled med att "intervjua" föräldrarna om vad de önskar att barnet ska få ut av samtalet, hur det tror det är för barnet att vara närvarande, vilka tankar och överväganden de har haft kring sitt samarbete, hur de har resonerat när de kommit fram till hur de vill samarbeta, vad de tror är viktigt för barnet att veta osv.³⁹

Samtalsledaren bör ställa frågor som tar fram föräldrarnas kompetens och resurser, ställer frågor som hjälper föräldern att mentalisera sitt barn, det vill säga att läsa det inte barnet. Samtalsledaren för en dialog med föräldern samtidigt som barnet är observatör till samtalet. När innehållet är relevant för barnet, det vill säga när barnet fått information och perspektiv på situationen ökas barnets motivation och intresse att dela sina erfarenheter och upplevelser.⁴⁰

Den rumsliga placeringen är inte helt oviktig och bör på olika sätt stödja samtalets metodik – dialogsekvenser med individer som har ömsesidiga band men olika roller. Det kan kännas tryggt för barnet om alla sitter runt ett bord, men se till att barnet inte sitter inklämt, och helst inte har någon direkt framför sig. Ett rektangulärt bord är ofta funktionellt då kan barnet sitta på kortsidan med samtalsledaren på ena långsidan och föräldrarna på andra långsidan. Denna placering där barnet slipper möta ett ansikte, det vill säga sitta mittemot någon, bidrar till att öka barnets frihetsgrad, barnet får en friare subjektplats och såväl samtalsledare som föräldrar kan lättare se och ta del av hur barnet reagerar och tänker när samtalsledaren är i dialog med föräldrarna.⁴¹

³⁶ Øvreeide (2021)

³⁷ Redemo(2018-2019) Utbildning Samarbetsamtal Ersta Sköndals Högskola.

³⁸ Øvreeide (2021)

³⁹ Redemo (2018-2019) Utbildning Samarbetsamtal Ersta Sköndals Högskola.

⁴⁰ Øvreeide (2021)

⁴¹ Øvreeide (2021), Øvreeide (2010)

Viktigt är också att erbjuda alla något att dricka, genom att ge barnet saft och de vuxna kaffe eller te visas dels omsorgen om föräldrar och barn men också hierarkin i samtalssituationen. Det vill säga föräldrar och barn har olika roller i samtalet vilket kan synliggöras på olika sätt bland annat genom att de erbjuds olika förtäring.

Papper och pennor kan läggas där barnet ska sitta, det ger barnet något att gripa tag i, att sysselsätta sig med, någonstans att göra av händerna. Många barn börjar ofta direkt att rita något. Pappret kan också användas av samtalsledaren och barnet tillsammans om till exempel hen vill visualisera något eller konkretisera ett tema, det ger också möjlighet till ett gemensamt fokus i dialogen.⁴²

Dessa mer praktiska aspekter i det triangulerande samtalet syftar till att ge barnet en upplevelse av omsorg och omtanke, när föräldrarna ser samtalsledarens omhändertagande av barnet kan det öka deras känsla av trygghet i situationen och bidra till att föräldrarna lättare kan slappna av.⁴³

Ytterligare aspekter som är viktigt rent metodiskt är förstås **samtalsledarens svar på barnets kommunikationsinitiativ i samtalet**. Det finns några kännetecken i samtalsledarens "beteende" som ökar barnets motivation att delta i samtalet.⁴⁴

Haldor Øvreeide har identifierat 5 grundläggande dialogprinciper som kännetecknar utvecklingsfunktionella samspel. Dessa principer ger bra hållpunkter för ett praktiskt metodiskt angreppssätt i samtalet. De ger barnet stöd under berättandet, hjälper barnet att "ta fram" tankar och känslor samtidigt som det kan ge barnet bekräftelse och erkännande.⁴⁵

Dialogprinciperna

- Följprincipen
- Relevansprincipen
- Subjektprincipen
- Rytmprincipen
- Hierarkiprincipen

Följa/intoning

Den vuxne har sin uppmärksamhet riktad mot barnet och visar sig tillgänglig för barnet. Den vuxne följer barnet, explicit och implicit, och försöker skapa sig en föreställning om var barnet har sitt fokus, och vad barnet upplever i situationen. Det kan vara något som barnet säger, visar i lek eller teckning, eller uttrycker med känslor. Detta sker som ett antagande, en hypotes, det vill säga inte som en sanning om barnet. Det ger den vuxne något att utgå ifrån när hen närmar sig barnet. Genom att följa och bekräfta barnets initiativ och fokus stärks barnets känsla av betydelse och inte så sällan ökar barnets intresse av att vilja delta i samtalet och dela sina upplevelser.

Relevans

Med utgångspunkt från intoningen av barnet, tar den vuxne initiativ och ger barnet respons som barnet kan använda i stunden, det vill säga den vuxnes initiativ och/eller svar på barnets initiativ blir relevant för barnet. Det kan handla om att barnet får emotionell bekräftelse och/eller stöd eller annan information som det kan ha nytta av, i eller utanför samtalssituationen. Samtalet behöver täcka barnets behov av den information som barnet saknar, samtalsledaren kan behöva förbereda sig genom att fundera på vilka frågor just detta barn behöver svar på, det vill säga är upptagna av.

⁴² Ibid

⁴³ Ibid

⁴⁴ Ibid

⁴⁵ Ibid

Subjektplats

Barnet ges utrymme och tid till att forma sina egna initiativ och svar genom att den vuxne respekterar barnets självorganisering. Barnet får rätt att äga sina upplevelser och får rätt att påverka samtalet, barnet är också en aktör med rätt att ta initiativ i samtalet. Barnet behöver uppleva att samtalsledaren inte tar över eller på annat sätt begränsar det som hen säger, det vill säga att barnet känner sig bekräftad i sin rätt att uttrycka sig självständigt.

Rytm/turtagning

Dialogen kännetecknas av en ömsesidig rytm, en turtagning, där bådas initiativ får plats. Det handlar om att samtalsledaren behöver anpassa sitt tempo, att inte reagera för fort på barnets uttalande utan skapa en process där det blir ett utbyte, där samtalsledarens initiativ bygger vidare på barnets uttryck så att temat/ämnet fördjupas. Samtalsledaren måste tåla både kortare och längre pauser.

För att en dialog ska uppstå måste båda parter vara orienterade mot varandra och respektera varandra som subjekt. Starten i samtalet blir extra viktig eftersom den skapar mönster för den fortsatta processen. Samtalsledaren behöver skapa en dialog som bygger på en turtagning och behöver vara extra noga med att inte leda samtalet monologiskt.

Hierarki/ansvar

Samtalsledaren tar och visar ansvar för dialogsituationens process och trygghet, det innebär att hen tar ett ledarskap med ansvar för att ge barnet förutsättningar och stöd att hantera situationen. Men också ett ansvar som går längre än här och nu situationen. Samtalsledaren behöver ha dubbla fokus, dels fokus på samtalets syfte men också på samtalets tänkbara negativa konsekvenser för barnet och för barnets relation till sina viktiga vuxna. Det handlar också om rent praktiska aspekter som att strukturera samtalet, sammanhangsmarkering, ge relevant information, styra samtalet så det blir utvecklingsstödjande för barnet, och att markera och ta ansvar för att avslutet i samtalet blir bra för barnet.

Mentaliserande perspektiv

Om föräldrar ska agera utvecklingsstödjande för sitt barn behöver de kunna förhålla sig till "det inre barnet", det vill säga att de kan förstå barnets grundläggande motiv, intentioner och behov. Föräldrarna behöver kunna orientera sig mot barnets kognitiva och emotionella processer.⁴⁶

Som tidigare beskrivits är föräldrar i vårdnadskonflikter ofta upptagna av sina egna känslor och tankar, och de har många gånger förlorat en del av sin mentaliserande uppmärksamhet på barnet. Därför är det viktigt att samtalsledaren har detta perspektiv i samtalet vilket innebär att samtalsledaren bekräftar och benämner tänkbara känslor, tankar och upplevelser som både barn och vuxna kan känna igen sig själva och varandra i. Föräldrar som har svårigheter att läsa sitt inre barn behöver känna att professionella kan erkänna och förstå deras position, det vill säga att föräldrar upplever att professionella kan mentalisera dem för att de ska kunna rikta sitt fokus mot och mentalisera sitt barn.⁴⁷

Inte så sällan behöver samtalsledaren hjälpa föräldern att fokusera på "det inre barnet", det innebär att hens dialog med föräldern innehåller frågor som hjälper föräldern att leva sig in i och försöka förstå barnets tankar och känslor.⁴⁸

Nedan följer några exempel på detta:

Samtalsledare *"Vad tror du som pappa har varit svårast för Pelle efter skilsmässan?"*

Samtalsledare *"Hur tror du som pappa att Pelle har påverkats av konflikten?"*

Samtalsledare *"Vad tror du som pappa är viktigast för er pojke just nu"*

⁴⁶ Øvreeide (2010)

⁴⁷ Øvreeide/Redemo (1995-2021) erfarenheter från utbildning i samtal med barn.

⁴⁸ Ibid.

Samtalsledare *"När Pelle nu hör att ni har enats om....vad tror du att han tänker/känner....vad tror du han blir mest glad över"*

Samtalsledaren behöver hjälpa föräldrar in i en subjektposition, det vill säga där de görs till ansvariga omsorgspersoner, samtidigt som barnet i sin lyssnande position får ta del dialogen vilket möjliggör igenkänning i föräldrarnas beskrivningar.

Fånga hela berättelsen

Haldor Øvreeide och hans kollegor har under många år arbetat med att utveckla samtalsformen triangulerande samtal och en viktig aspekt av deras drivkraft har varit deras erfarenhet att de berättelser som tycks stödja och främja barns utveckling är framförallt de som delas i en viktig relation, företrädesvis med barnets omsorgspersoner. De pekar också på att oavsett samtalsform behöver barnet stöd att fånga hela berättelsen vilket innebär att dels ge barnet stöd att skapa en överblick i situationen, få svar på frågorna som vem, vad, var, när och hur, dels hjälpa barnet få ord för den subjektiva känslan i berättelsen och få bekräftelse på sin upplevelse och till sist också hjälpa barnet att synliggöra beskrivningar som stärker barnets självkänsla och upplevelse av kompetens.⁴⁹

Avslutningsvis

Kort sammanfattning av metodiken vid samarbetsamtal⁵⁰

- Inled samtalet med föräldern.
- Ge vardera föräldern stöd att berätta om vilka tankar och överväganden de har kring sitt samarbete och sin omsorg om barnet
- Ställ frågor till vardera föräldern som kan vara angelägna för barnet, det vill säga som kan ge barnet relevant information
- Ställ mentaliserande frågor till vardera föräldern, det vill säga frågor som hjälper föräldern att läsa "det inre barnet. Det bidrar till att barnet får en upplevelse av "du förstår hur jag har det" och en känsla av bekräftelse. Barnet får del av föräldrarnas resurser och ansvar.
- Samtala med barnet kring det föräldrarna sagt. Låt föräldrarna höra vad barnet tänker och känner, få del av barnets upplevelse och inställning till det som sker och till familjens framtid, kanske har dom ett råd till föräldrarna. Ge föräldrarna utrymme att beröras känslomässigt. Använd dialogprinciperna och undvik frågor till barnet, ge hellre en beskrivning som barnet kan utgå ifrån, "reagera på". Låt föräldrarna beröras känslomässigt av barnets berättelse.
- Ge barnet bekräftelse och erkännande.
- Markera avslut och ge information om hur samtalsledare och föräldrarna ska gå vidare, och information om hur barnet ska delta fortsättningsvis.

⁴⁹ Øvreeide (2010)

⁵⁰ Redemo (2018-2019) Utbildning i Samarbetsamtal Ersta Sköndal Högskola.

Förslag till diskussionsfrågor

Vad tänker ni är viktiga förutsättningar för att genomföra triangulerande samtal vid samarbetsamtal.

Finns det tillfällen då triangulerande samtal inte är lämpligt i samband med samarbetsamtal.

Utgå ifrån avsnittet Metod vid triangulerande samtal och reflektera kring

- Egna utmaningar hos dig som samtalsledare?
- Hur kan du förbereda föräldrarna inför det triangulerande samtalet?

Diskutera och dela era tankar och erfarenheter av frågeställningarna nedan

Reflektera över meningen på sid. 2 *"Barn behöver få information om vad deras föräldrar tänker/känner och vill i samarbetet kring barnen, för att på ett tryggt sätt själva hitta fram till vad de tänker/känner och vill."*

Reflektera över meningen på sid. 5 *"Barns relationella beroende och tillhörighet gör att barn säger/gör det dom kan göra utifrån hur de uppfattar situationen. Barn agerar strategiskt utifrån vad de tror kan ge dem mest närhet, de vill inte riskera avvísning i sina närmaste relationer, relationer som de inte kan välja eller välja bort"*

Reflektera över meningen på sid. 6 *"De (föräldrarna) får i stunden en mer nyanserad bild av barnet och barnets behov, något som möjliggör en annan emotionell påverkan än när föräldrar får barnets röst "silad" och berättad av professionella"*

Reflektera över stycket på sid 8 *"När barn deltar i samarbetsamtal finns det ofta fler syften och fokus att beakta, det handlar bland annat om att ge barn information om hur föräldrarna ser på situationen, på samarbetet och på barnets behov, att ge barnet stöd att reagera på det föräldrarna förmedlar/informerar om och att ge barnet stöd att få dela sina erfarenheter och upplevelser."*

Referenslitteratur

- Eriksson M. och Näsman E. När barn som upplevt våld möter socialtjänsten: Om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande. Gothia. Stockholm; 2018.
- Hafstad R. och Øvreeide H., Utvecklingsstöd-föräldrafokuserat arbete med barn. Studentlitteratur AB. Lund; 2013.
- Hårtveit H. och Jensen P. Familjen plus en: en resa genom familjeterapins praktik och idéer. Studentlitteratur AB. Lund; 2012.
- Øvreeide H. Samtal med barn. Studentlitteratur AB. Lund; 2010.
- Øvreeide H. (2021) Samtaler med barn – et triadisk prosjekt. Texten kommer att finnas med i antologin *Samtaler i relasjonelt arbeid* Redaktörer: Lennart Lorås och Jacob Christiansen. Antologin kommer att ges ut på Fagbokforlaget i Norge under hösten 2021.
- Samtal med barn i socialtjänsten. Socialstyrelsen; 2004.
- Att samtala med barn - Kunskapsstöd för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvården. Socialstyrelsen; 2018.
- Barn som anhöriga. Konsekvenser och behov när föräldrar har allvarliga svårigheter, eller avlider. Socialstyrelsen; 2013.

Materialet baserar sig också på erfarenheter från utbildningar i samtal med barn som Eva Redemo haft tillsammans med Harald Øvreeide under åren 1995-2021, utbildningar som Eva Redemo haft i samarbetssamtal på Ersta/Sköndal/Bräcke Högskola 2018-2019 och från handledningar som Eva Redemo haft med familjerättssekreterare under åren 1995-2021.